

ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

«Քրիստոս Յարեա՛ւ ի մեռելոց»

Անյիշատակ ժամանակներու մէջ նախնադարեան մարդը տեսնելով եղանակներու հոլովոյթը եւ ապրելով ամենօրեայ արեւածագն ու արեւմարը, եկաւ այն եզրակացութեան որ բուսական աշխարհին եւ արեգակնային դրութեան նման, մարդկային կեանքն ալ պէտք է վերջ գտնէր իր մահուամբ, այլ վերակենդանանալով շարունակելու էր իր գոյութիւնը։ Այս իմաստով եգիպտացի փուրմը Մեռելոց Գիրքին մէջ պատգամած է, թէ «վերստին կը սկսիմ կեանքը յետ մահու, ինչպէս արեւն՝ ամէն օր» (Գլ. ԼԸ)։

Գիտնական Եղիշէ Պատրիարք Դուրեան իր կրօններու Պատմութիւն ուսումնասիրութեան մէջ կ'անդրադառնայ թէ հին ժողովուրդներու մէջ ամէնէն աւելի եգիպտական ու Պարսկական գրականութեան մէջ գտած է մարդու յետ մահու անմահութեան եւ յարութեան հաւատքի հետեւը. ան կ'ըսէ։-

«Թէպէտեւ անմահութեան վարդապետութիւնը ո՛չ մէկ վաղեմի ժողովուրդի մէջ ա՛յնքան զարգացած եւ ո՛չ մէկ աստուածաբանական հին դրութեան մէջ այնչափ առաւելակշիռ տեղ մը գրաւած է, սակայն եւ այնպէս այդ հաւատալիքներու մասին վկայող հնագոյն յիշատակարանը հասած է մեզ Ի՛նչ. հարստութեանն։ Այդ յիշատակարանի արձանագրութիւնը եղծուած է մասամբ, բայց ինչ որ կը կարդացուի անոր մէջ կ'ապացուցանէ թէ այդ ժամանակէն անմահութեան հաւատքը հաստատուած է Եգիպտոսի մէջ, եւ թէ մեռելալը կը նոյնացուէր Ոսիրիս աստուծոյն հետ ... (էջ 268)։

«Հոգիի անմահութեան հաւատալիքներուն կցորդ էր նաեւ մարմիններու

յարութեան վարդապետութիւնը։ Ինչպէս որ արեւը գիշերէն դուրս ելնելով աւելի շողշողուն եւ աւելի զօրաւոր կ'երեւի հորիզոնին վրայ, նոյնպէս եւ գիշերուան մահէն յետոյ՝ հոգին պարտէր դառնալ եւ գրաւել մարմինը, անոր հետ ապրելու համար անմահութեան նոր կեանքը, ընկերակցութեամբ դիմելու՝ վերածննալ աշխարհի մը մէջ ... անմահութեան հաւատքը եւ անվախճան կեանքի մը յոյսը ոչ մէկ ժողովուրդի մէջ այնքան խոր արմատներ ձգած են որքան եգիպտացիներու մօտ» (էջ 270)։

Աւեստան որոշակի կը զանազանէ հոգին ու մարմինը։ Հոգիները ուրուան (հյ. ուրու, ուրուական) անունը կ'ընդունին յետ մահու. ու անոնք թէ՛ Որմիզդի հաւատացեալներու հոգիներն ըլլան եւ թէ՛ Արիմնի հետեւողներուն՝ պիտի սպասեն մինչեւ յարութեան օրը, առաջինները դրախտին ու երկրորդները դժոխքին մէջ (էջ 352)։

Հին Կտակարանին մէջ շատ քիչ քան գրուած է Յարութեան հարցի մասին։ Մարդու յարութեան ականարկներ կը գտնենք հետեւեալ հեղինակներու մօտ։

Դանիէլի մարգարէութեան մէջ կը կարդանք.-

«Ու երկրի հողին մէջ քնացողներուն շատերը պիտի արթննան, ու մահվ յաւիտեանական կեանքի համար, եւ ու մահվ ալ նախատիմի ու յաւիտեանական անարգանքի համար» (ԺԲ 2)։ Համարը բացայայտ կը դարձնէ թէ բոլոր ննչեցեալներ յարութիւն պիտի առնեն, ըլլան անոնք արդար թէ մեղաւոր, եւ իրենց գործերուն համար դատուելով պիտի ժառանգեն երկնքի արքայութիւնը եւ կամ դժոխքի տանջանքները։

Շաալի Մարգարեն ալ նոյն հարցին ակնարկելով կ'ըսէ։-

«Քու մեռելներդ պիտի ողջնան, իմ մեռելներու մարմինները յարութիւն պիտի առնեն։ Արթնցէք ու ցնծութեամբ երգեցէք, ով հողի մէջ բնակողներ, քանզի քու ցողդ խոտերու ցող է, ու երկիրը իր մեռելները դուրս պիտի նետէ» (ԻԶ. 19)։

Սաղմոսերգուն եւս կը հաւատայ որ մահէն ետք յարութիւն պիտի առնէ որովհետեւ համոզումով կ'աղերսէ Աստուծոյ։-

«Վասն զի իմ անձս գերեզմանին մէջ պիտի չքողուս» (ԺԶ. 10)։

«Անոնք ոչխարներու պէս գերեզմանը կը դրուին. մահը պիտի հովուէ զանոնք. եւ ուղիղները անոնց վրայ պիտի տիրեն առտուանց. ու անոնց դէմքը գերեզմանը պիտի մաշեցնէ իրենց բնակարանէն։ Սակայն Աստուած գերեզմանին ձեռքէն պիտի փրկէ իմ անձս, վասն զի զիս պիտի ընդունի» (ԽԹ. 14-15)։

Մեռելներու յարութեան մասին քոյրորդին տարբեր համոզում ունին քրիստոնեաներ։ Եթէ վերոյիշեալ աչքերը հաւատք ընծայած են յարութեան կարելիութեան, նազովքեցի Յիսուսի ժամանակակից հրեաներ ականատես վկաները դարձան Քրիստոսի մահուան ու յարութեան հրաշափառ դէպքին։

Նոր Կտակարանի հեղինակներէն կարդացած ենք մանրամասն նկարագրութիւններն ու վկայութիւնները Յիսուս Քրիստոսի կեանքի ու առաքելութեան պատմութեան։

Յարութեան մասին կարելոր է յիշատակութիւնը Մարկոս Աւետարանիչի այն խօսքին, թէ Յիսուս «սկսաւ ուսուցանել անոնց, թէ մարդու Որդին պէտք է որ չարչարանքներ կրէ, անարգուի երէցներէն

եւ քահանայապետներէն ու դպիրներէն, մեռնի եւ երրորդ օրը յարութիւն առնէ» (Ը. 31, Թ. 31, Ժ. 34)։ Այս հաստատումը կարելոր է, որովհետեւ ցոյց կու տայ Քրիստոսի վարդապետութեան նշմարտութիւնը եւ իր խոստումին գործադրութիւնը։

Արդարեւ, յոյն կրթութեամբ սնած Պողոս Առաքեալ յստակօրէն կը քացատրէ թէ «մեռելներէն յարութիւն առած Քրիստոս» մնջեցեալներուն առաջին պտուղն է» (Ա. Կորնթ. ԺԵ 20) եւ Քրիստոսի Ս. Յարութեան վրայ կը հիմնէ իր քարոզչութիւնը՝ ըսելով. «Եթէ Քրիստոս յարութիւն առած չէ՝ ի զուր է մեր քարոզչութիւնը, ի զուր է նաեւ Ձեր հաւատքը» (Ա. Կորնթ. ԺԵ 14)։ Եկեղեցին հաստատ կերպով հիմնուած է Քրիստոսի Սուրբ Յարութեան խորհուրդին մէջ ու կը շարունակէ գոյատեւել քսան դարերէ ի վեր։

Քրիստոսի յարութիւնը սերտ աղերս ունի մարդութեան փրկութեան աստուածային ծրագրին։ Իբրեւ Փրկիչ՝ Աստուած իր Միածինը դրկեց աշխարհ, որպէս զի Ադամի սերունդները ազատագրէ մեղքի կապանքներէն։ Պողոսի խօսքով «մեր Տէրն Յիսուս, մահուան մատնուեցաւ մեր յանցանքներուն համար եւ յարութիւն առաւ, որպէս զի արդարացնէ մեզ» (Հռոմ. Դ. 25). Կողոսացիներուն գրած թուղթին մէջ նորադարձ քրիստոնեաներուն կը խրատէ. «Եթէ յարութիւն առիք Քրիստոսի հետ, ապա ուրեմն փնտռեցէք վերինը» (Գ. 1). այսինքն, մեր երկրաւոր կեանքի տեւողութեան գործադրելու ենք վարդապետին ուսուցումները։

Հին եգիպտացիի կը հաւատային որ մահուանէ ետք անմահութեան նոր կեանքը ապրելու համար, հոգին վերադառնալու եւ գրաւելու է իր հին մարմինը։ Մարմինը ապականութենէ գերծ պահելու համար սկիզբ առաւ զմոսումի գիտութիւնը։

Յոյն փիլիսոփաներ կը մտածէին որ երբ հոգին ձերբազատուի ապականացու

մարմինեն, այն ատեն իրենց պիտի սկսէին ապրիլ ճշմարիտ յաւիտեանական կեանքը. անոնք չէին հաւատար մարդու յարութեան:

Տիեզերական փրկագործութեան խորհուրդով Աստուած խոստացաւ իր Որդւոյն միջոցաւ յարութիւն տալ մարդոց, որոնք Քրիստոսի նման յարութիւն պիտի առնեն մեռելներէն եւ զգենուն Անոր նոյն մարմինէն: Յովհաննէս առաքեալ իր ընդհանրական Առաջին Թուղթին մէջ կ'ըսէ. - «Մենք պիտի ըլլանք անոր նման» (Գ. Ժ), եւ Պօղոսի համաձայն՝ «մեր ողորմելի մարմինը կերպարանակից պիտի ըլլայ իր փառաւոր մարմինը» (փիլիպ. Գ 21): Ան հոգեկան մարմինն ֆիզիքական մարմնէն ունեցած տարբերութիւնը քացատրելով՝ կ'ըսէ. - «Այսպէս է նաեւ մեռելներուն յարութիւնը. կը սերմանուի

ապականութեամբ, եւ յարութիւն կ'առնէ առանց ապականութեան. կը սերմանուի անարգութեամբ եւ յարութիւն կ'առնէ փառքով. կը սերմանուի տկարութեամբ, եւ յարութիւն կ'առնէ զօրութեամբ: Կը սերմանուի շնչաւոր մարմին, եւ յարութիւն կ'առնէ հոգեւոր մարմին. եթէ կայ շնչաւոր մարմին, կայ նաեւ՝ հոգեւոր» (Ա. Կորնթ. ԺԵ. 42-44):

Նոր Կտակարանը մեզի կը սորվեցնէ, որ թէեւ բոլորս յարութիւն պիտի առնենք, բայց միայն արդարները պիտի ժառանգեն երկնից արքայութիւնը. որովհետեւ Յիսուս Քրիստոսի խոստումին համաձայն այլեւս մենք «հրեշտակներու հաւասար պիտի ըլլանք եւ Աստուծոյ որդիներ, քանի որ յարութեան որդիներ ենք» (Ղուկ. Ի. 36):

ԲԱՐԳԷՆ ԹՕՓՃԵԱՆ

Ի՞նչ է «Զգօն» ԳԻՐԲԸ

Հայ միջնադարեան մատենագրութեան մէջ մեծ ճանաչում ունեցող գրքերից է «Զգօն» անունը կրող գիրքը, որն ասորական այրութենի 22 տառերի թուին համապատասխան (հետագայում աւելացուել է եւս մէկը) ճառերի, խրատական յորդորների ու քարոզների ժողովածու է, որը նաեւ արժեքաւոր տեղեկութիւններ է պարունակում վաղ շրջանի արեւելեան քրիստոնէութեան, վանականութեան ու անապատականութեան ծագման եւ այլ հարցերի վերաբերեալ: Այն գրել է «Պարսիկ Իմաստուն» մականունով յայտնի Աֆրասիատ աշխարհական եւ ասորական Մար-Մաթայ վանքի Մար Յակոբ եկեղեցական անունով յայտնի եպիսկոպոսը 337-345թթ.: Գիրքը հայերէն է թարգմանուել 5րդ դարի առաջին կէսին: Հայ իրականութեան մէջ այն ճանաչման է արժանացել, քանի որ դեռեւս վաղ միջնադարում վերագրուել է Մծբինի Յակոբ եպիսկոպոսին եւ գրուած համարուել Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի պատուէրով: Հայերէն օրինակներում այն հետեւեալ նախագիրն ունի. «Գիրք որ կոչի Զգօն արարեալ սրբոյն Յակովբայ երիցս երանեալ հայրապետին Մծբին քաղաքի՝ ըստ խնդրոյ սրբոյ հօրն մերոյ Գրիգոր Լուսաւորչին, սակա մանկանց նորոյս Սիովնի»: «Զգօն» խափմա քառի թարգմանութիւնն է, որ նշանակում է «իմաստուն»: